

**BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET**
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

Vejledning til Almen sprog- forståelse, stx

Juni 2024

Vejledning til Almen sprogforståelse, stx
Juni 2024

2024

ISBN nr. [xxx xxx xxx] (web udgave)

Design: Center for Kommunikation og Presse

Denne publikation kan ikke bestilles.

Der henvises til webudgaven.

Publikationen kan hentes på:

www.uvm.dk

Børne- og Undervisningsministeriet

Departementet

Frederiksholms Kanal 21

1220 København K

Indhold

Indledning.....	4
1 Identitet og formål	5
1.1 Identitet.....	5
1.2 Formål.....	5
2 Faglige mål og fagligt indhold	7
2.1 Faglige mål	7
2.2 Kernestof	8
2.2.1 Latindelen.....	9
2.3 Omfang	11
3 Tilrettelæggelse	12
3.1 Didaktiske principper.....	12
3.1.1 Latins rolle i almen sprogforståelse.....	14
3.2 Arbejdsformer	15
4 Evaluering.....	17
4.1 Løbende evaluering	17
4.2 Prøveform	17
4.3 Bedømmelseskriterier.....	18
4.3.1 Oversigt over karakterskalaen	18
4.3.2 Karakterbeskrivelser for den interne prøve i almen sprogforståelse	19

Indledning

Vejledningen præciserer, kommenterer, uddyber og giver anbefalinger vedrørende udvalgte dele af læreplanens tekst, men indfører ikke nye bindende krav.

Citater fra læreplanen er anført i citationstegn.

Følgende ændringer er foretaget i vejledningen i juni 2024:

- Formulering om anvendelsen af digitale hjælpemidler, herunder AI, er tilføjet. Jf. § 3.2

1 Identitet og formål

1.1 Identitet

”Almen sprogforståelse udgør som del af grundforløbet en fælles basis for det sproglige arbejde i alle fag i det almene gymnasium. Forløbet har to elementer, sproglig bevidsthed og sproglig analysefærdighed. Disse elementer er ligeværdige, betinger gensidigt hinanden og sikrer faglig dybde. I forløbet samarbejder sprogene på introducerende niveau om det kernestof, der er fælles for alle gymnasiets sprogfag. Forløbet fungerer desuden som en introduktion til valget af de sproglige studieretninger ved at vise, hvordan beskæftigelsen med sprog er både alment dannende og studieforberedende.” [LP, stk. 1.1]

Almen sprogforståelse er et forløb, ikke et selvstændigt fag. Forløbet har introducerende karakter og sikrer et fælles udgangspunkt for det videre sproglige arbejde i det almene gymnasium i såvel sprogfagene som i fagene i øvrigt.

Forløbet i almen sprogforståelse introducerer, men kan ikke færdiggøre, arbejdet med sproglig bevidsthed og analysefærdighed, som er grundlæggende forudsætninger for at lære alle fag i gymnasiet. Forløbet forudsætter, at der arbejdes videre i de involverede fag – dansk og sprogfagene – med det nye sproglige grundlag, og at eleverne både i og efter grundforløbet gøres bevidste om dette.

Almen sprogforståelse er baseret på et nært samarbejde mellem sprogfagene, og forløbet lægger op til en stadig opfølgning i både sprogfag og øvrige fag gennem hele gymnasieforløbet.

Almen sprogforståelse bidrager til elevernes almindelse og studieforberedelse. Forløbet spiller en central rolle i at kvalificere elevernes valg af studieretning, i særlig grad de sproglige studieretninger.

1.2 Formål

”Almen sprogforståelse styrker elevernes teoretiske sprogforståelse, sproglige kreativitet og fantasi samt samspillet mellem sprogene. Eleverne skal i forløbet på introducerende niveau opnå viden om og grundlæggende kundskaber og færdigheder i sproglig analyse af tekster med brug af den relevante terminologi. Stoffet skal perspektiveres historisk gennem kendskab til overordnede træk af latinsk ordforråd, grammatik og europæisk sproghistorie. Forløbet bidrager til elevernes almindelse og studiekompetence ved at udvikle elevernes evne til at tilegne sig viden gennem tekster og fagsprog i alle fag. Almen sprogforståelse medvirker til at kvalificere elevernes valg af sproglige studieretninger og til at styrke elevernes studie- og karriereperspektiv i arbejdet med sprog.” [LP, stk. 1.2]

Almen sprogforståelse giver eleverne en bevidsthed om den sproglige viden, der er et fælles fundament for alle sprogfag, fx fælles sproglige strukturer, fælles ordforråd og fælles terminologi. Da forløbet er et samspil mellem sprogfagene, vil det være naturligt at inddrage eksempler fra både latin, dansk og forskellige moderne fremmedsprog i undervisningsmaterialet. Det er et formål med forløbet, at elevernes sproglige kreativitet og fantasi styrkes, hvilket betyder, at eleverne i forløbet bringes i situationer, hvor de undrer sig over og diskuterer sproglige fænomener og lærer at bruge både deres sproglige viden og deres sproglige intuition og kreativitet i arbejdet med tekster. Det vil i forlængelse heraf være naturligt, at eleverne arbejder både receptivt og produktivt med sproglige fænomener.

Eksempler på arbejde med sproglig kreativitet og fantasi

Den varierede undervisning indeholder ofte indledende eller afrundende øvelser, og det kan være en god idé i undervisningen i almen sprogforståelse, at disse øvelser stimulerer elevernes sproglige kreativitet og fantasi. Her følger en på ingen måde udtømmende liste af opgaver og øvelser, som kan stimulere undren, kreativitet og fantasi hos eleverne:

- Gæt et sprog – læs en nyhed om en velkendt begivenhed på et formodet ukendt sprog. Denne øvelse kan varieres på mange måder, således at eleverne på skift medbringer et teksteksempel, som klassekammeraterne skal gætte, eller det kan være lærerens udfordring til klassen.
- Gæt et alfabet – er der genkendelige former i forhold til det latinske? Det vil også være naturligt at trække på elevernes første sprog i de tilfælde, hvor det ikke er dansk.
- Skriv en tekst med overvægt af en ordklasse – læreren bestemmer og uddeler ordklasser til grupper, der skriver i et samarbejdsdokument, fx OneNote eller Google Doc. Øvelsen kan laves både på dansk og fremmedsprog.
- Skriv en parodi på en tekst på dansk eller engelsk – diskutér efterfølgende, hvad det sproglige kendetegn ved teksten er, som en grundlæggende øvelse i at bestemme sproglige særtræk/stilistiske træk.
- Gæt en dagligdags hændelse eller ting – eleverne udfordrer hinanden på en præcis sproglig beskrivelse af en hændelse eller ting uden at nævne hvilken. I en variation af denne øvelse kan en elev medbringe en lydoptagelse fra sin hverdag/skolevej/hobby, som skal gættes og/eller beskrives med sproglig præcision.
- Find ord, der rimer i en tekst - øvelsen kan laves i latin, 2. fremmedsprog, dansk eller engelsk.

Almen sprogforståelse får sin egentlige funktion ved i og efter grundforløbet at støtte både sprogfag og øvrige fag. Alle fag kan således siges at være sprogfag i den forstand, at der i alle fag i forbindelse med såvel læsning som skriftlig og mundtlig formidling af fagligt stof kræves sproglig analysefærdighed og sproglig bevidsthed. De forskellige elementer i forløbet i almen sprogforståelse bidrager desuden til at vise eleverne, at sproglig bevidsthed og analysefærdighed er tillægskompetencer, som er vigtige at have, da de er centrale elementer i forhold til faglig fordybelse i andre fag.

2 Faglige mål og fagligt indhold

2.1 Faglige mål

De faglige mål i almen sprogforståelse har introducerende karakter og befinder sig på et basalt videns- og kundskabs-, færdigheds- og anvendelsesniveau.

Eleverne skal kunne:

”anvende viden om grammatik, semantik og pragmatik til at gøre sproglige iagttagelser i tekster på dansk og de sprog, de møder i gymnasiet, samt i egne tekster” [LP, stk. 2.1]

Eleverne skal i forløbet opnå en begyndende bevidsthed om, at man kan anskue og dermed arbejde med sprog på forskellige måder: Sprog kan ses som struktur, (grammatik), som indhold og betydning (semantik) og som handling (pragmatik). Eleverne skal i forløbet opnå en grundlæggende forståelse af, at de tre tilgange sammen bidrager til at kvalificere arbejdet med tekster og til sproglig bevidsthed. At eleverne i forløbet skal lære at anvende viden om grammatik, semantik og pragmatik vil sige, at eleverne på basalt niveau kan anvende denne viden i arbejdet med konkrete tekster.

Sprog som struktur (grammatik) omfatter alle dele og relationer, som man kan opdele sproglige ytringer i – fra konsonanter til ledsætninger.

Sprog som indhold og betydning (semantik) omfatter de kategorier, man opdeler virkeligheden i ved fx at benævne samme person som ”kvinde”, ”dansker” eller ”faldskærmsudspringer”.

Sprog som handling (pragmatik) omfatter alle begivenheder, hvor man handler med sproget – fra skænderier til lovgivning og (religiøse) ritualer. Begrebet pragmatik dækker over sproghandlinger og sociolingvistik.

Det er en god idé, hvis de tre tilgange så vidt muligt integreres, så fx grammatikdelen af forløbet ikke bliver isoleret uden forankring i arbejdet med konkrete tekster.

- ”foretage syntaktisk analyse i teksteksempler fra latin, dansk og moderne fremmedsprog” [LP, stk. 2.1]

Eleverne skal på basalt niveau kunne skelne mellem hoved- og ledsætninger, samt analysere de enkelte led i sætningerne med brug af faglig terminologi. Eleverne skal kunne gøre dette i teksteksempler fra latin, dansk og moderne fremmedsprog. Der er ikke krav om, at der skal indgå eksempler fra alle de moderne fremmedsprog, men det vil være naturligt, at man i forløbet anvender eksempler fra forskellige sprog og følger op på dette faglige mål i alle elevens sprogfag både i og efter grundforløbet.

- ”belyse forskelle mellem de sprog, de møder i gymnasiet” [LP, stk. 2.1]

Eleverne øger deres forståelse for både deres eget sprog og for fremmedsprog, når de undersøger forskelle mellem sprogene og får blik for forskelle og ligheder mellem de sprog, de møder i gymnasiet. Dette vil bl.a. gøre sig gældende i forholdet mellem dansk, latin og de moderne fremmedsprog.

- ”anvende viden om latin og sproghistorie til at redegøre for ordforråd og orddannelse i eksempler fra dansk og de sprog, de møder i gymnasiet” [LP, stk. 2.1]

Det er en del af latindelen i forløbet at gøre eleverne bevidste om, hvordan de kan anvende viden om latinske og græske præfikser i arbejdet med fremmedsprog og i afkodning af tekst i alle fag. Bevidsthed om latinske og græske præfikser og suffikser kan udvide et ordforråd markant og desuden bidrage til den faglige læsning i øvrige fag.

- "anvende deres viden om latin og andre sprog til at belyse sammenhænge mellem sprog og kultur" [LP, stk. 2.1]

Eleverne skal i forløbet opnå bevidsthed om, at forståelsen af ord og begreber er knyttet til den kulturelle kontekst, de optræder i. Problemstillingen kommer tydeligt til udtryk i oversættelsessammenhænge, hvor man ofte ikke kan oversætte direkte fra ét sprog til et andet, hvis den rigtige betydning skal frem. Det kan i den forbindelse være oplagt at tale med eleverne om, at der nogle gange kan være forskel på, om man oversætter grammatisk korrekt eller semantisk/idiomatisk korrekt. Eleverne skal desuden gøres bevidste om, at sproget samtidig også er et erkendelsesmiddel, og at indholdet i de begreber, vi anvender, har betydning for vores erkendelse af verden. Her kan man tage udgangspunkt i, at nogle sprog har mange ord i bestemte domæner, mens andre sprog har færre – fx grønlandske ord for sne, engelske ord for nedbør eller franske ord for mad. Forholdet mellem ungdomskultur og -sprog og demokratiske principper som ytringsfrihed kan også illustrere sammenhænge mellem sprog og kultur, hvis man undersøger positive og negative betegnelser for personer og disses oprindelse fx i amerikansk hip-hop og modkultur.

2.2 Kernestof

Det faglige indhold i almen sprogforståelse afspejler de faglige mål for forløbet. Det faglige indhold skal derfor tydeliggøre, at de faglige mål har introducerende karakter og befinder sig på et basalt videns-, og kundskabs-, færdigheds- og anvendelsesniveau.

Det faglige indhold er kernestof i alle sprogfag. Det er væsentligt, at eleverne oplever sammenhæng i den sproglige undervisning – både i selve forløbet og i forløbets kobling til den øvrige undervisning i dansk og sprogfagene både i og efter grundforløbet. Det er derfor vigtigt, at der benyttes den samme terminologi om de samme sproglige fænomener i de forskellige sprogfag. Terminologien tager for den sproglige analyses vedkommende udgangspunkt i Dansk Sprognævns anbefalinger om at anvende en blanding af latinske og danske betegnelser om grammatik.

Almen sprogforståelse har en almendel og en latindel, der gensidigt støtter hinanden. Forløbet har en timeramme på 45 timer, herunder 20 timer latin. Da forløbet er et fagligt samspil mellem gymnasiets sprogfag, anbefales det derfor, at forløbet tilrettelægges, så det fremstår som en helhed og ikke som adskilte minikurser i fx almengrammatik og latin.

Det faglige indhold er:

- "grammatisk terminologi og analysefærdighed" [LP, stk. 2.2]

Eleverne skal i forløbet lære basal grammatisk terminologi og kunne anvende den på ordklasse-, sætnings- og helsætningsniveau. Arbejdet med analysefærdighed tager udgangspunkt i danske og latinske tekster, men de moderne fremmedsprog bidrager komparativt med eksempler for at illustrere forskelle og ligheder mellem sprogene. Den grammatiske analyse kan bevæge sig på følgende analyseniveauer:

- ordklasseniveau, herunder basale morfologiske kategorier som fx verbernes tider
- sammensatte led og forbindelser, fx præpositionsforbindelser og ordforbindelser med substantivisk kerne og adled
- sætningsniveau
- helsætningsniveau

Der er ikke noget krav om, at progressionen i grammatikdelen skal være som ovenfor, og man kan således begynde arbejdet med grammatisk analysefærdighed på både ordklasse- og sætningsniveau.

Det vil være en god ide at have anvendelsesaspektet af grammatikdelen med i overvejelserne om forløbets tilrettelæggelse, så grammatikdelen ikke bliver en isoleret del af forløbet, men forankres i tekstarbejdet i de øvrige dele af forløbet.

- "sproglig praksis" [LP, stk. 2.2]

Eleverne skal i forløbet opnå bevidsthed om sprog som noget, man kan handle med, og som noget, der griber ind i og påvirker virkeligheden. Sprog som praksis åbner for mange forskellige typer af sprog-handlinger. Der findes en række opdelinger af sproghandlinger, men uanset hvilken opdeling, man vælger i forløbet, er det væsentligt at overveje dets introducerende karakter. Arbejdet med sproghandlinger skal således være på et basalt niveau, der kan forstås og konkret anvendes af eleverne. En central sondring skelner fx mellem konstaterende sproghandlinger, dvs. påstande om hvad der er tilfældet ('toget er kørt'), og (handlings)regulerende sproghandlinger, dvs. ordrer, opfordringer, henstillinger osv. ('Kom ind!').

Eleverne skal som en del af arbejdet med sproglig praksis opnå bevidsthed om tale og skrift samt indholds- og udtryksside. Tale og skrift er forskellige udtryksformer, der hører sammen med forskellige former for praksis.

- "elevernes egen tekstproduktion" [LP, stk. 2.2]

Formålet med at inddrage elevernes egen tekstproduktion (fx podcasts, blogindlæg, memes, tweets, opslag, anmeldelser og jobansøgninger) i undervisningen er at sætte dem i en aktiv læringsrolle og give dem mulighed for at forankre deres viden om sprog i praksis. Det er vigtigt at understrege, at tekstproduktionen kan være på alle sprog og på alle niveauer. Elevernes egen tekstproduktion skal således medvirke til at styrke deres bevidsthed om og refleksion over anvendt sprog. Hensigten med på denne måde at gøre eleverne til aktive medskabere i undervisningen er at understøtte deres motivation og glæde ved sprog.

- "elementær sproghistorie, sammenhæng mellem sprog og nationalitet samt sprog i globaliserings tidsalder" [LP, stk. 2.2]

Eleverne skal i forløbet opnå basal viden om elementær sproghistorie. Arbejdet med sproghistorie kan tage udgangspunkt i, at dansk og latin er indoeuropæiske sprog, der har samme oprindelse som mange andre sprog, der tales i Europa og Indien, og at de romanske sprog har udviklet sig fra latin. Eleverne kan introduceres for og arbejde med begreberne arveord, låneord, fremmedord og oversættelse-slån i teksteksempler.

Eleverne skal desuden opnå bevidsthed om sammenhænge mellem sprog og nationalitet, og de kan fx introduceres for begrebet nationalsprog, hvor sprogsamfund er forbundet med en nation.

Sprog i globaliseringens tidsalder kan tematiseres med udgangspunkt i engelsk som lingua franca i kommunikation mellem forskellige nationer og sprogsamfund.

2.2.1 Latindelen

Karakteristisk for arbejdet med det faglige indhold i latin er, at der arbejdes på grundlag af latinske tekster.

Det faglige indhold er:

- "morfologi og forholdet mellem kasus og ledfunktion, herunder forskel på analytisk og syntetisk sprog" [LP, stk. 2.2]

Eleverne skal i undervisningen opnå viden om basal latinsk morfologi og kunne anvende denne viden i arbejdet med latinske tekster. Det er væsentligt at afgrænse arbejdet med morfologi og ikke at fokusere på udenadslære, men på elevernes forståelse af sammenhængen mellem morfologi og fx semantisk betydning og ledfunktion.

Eleverne skal introduceres for sammenhængen mellem kasus og ledfunktion og for forskelle mellem sprog, der bruger kasus, og sprog, der bruger position til at markere ledfunktion. Det vil være naturligt i latindelen hele tiden at arbejde kontrastivt med latin i forhold til de sprog, eleverne kender, og at lade eleverne bruge den viden, de har fra andre sprog, til at afkode morfologi, syntaks og betydning i de latinske tekster.

Det er vigtigt, at morfologien ikke tager magten fra det øvrige arbejde med de latinske tekster, så latin fremtræder som en rebus. Det er væsentligt, at latin, trods forløbets introducerende karakter, fremstår som et sprog, der er tilgængeligt ved anvendelse af såvel sproglig og kulturel viden som grammatisk metode og ikke mindst elevernes intuition.

- "orddannelse i sproghistorisk sammenhæng, herunder stammer og affikser" [LP, stk. 2.2]

Viden om orddannelse og de almindeligste latinske og græske præfikser og suffikser er en stor hjælp til at gennemskue betydningen af fremmedord og gloser på de andre europæiske sprog, som alle danner ord på samme måde. Eleverne skal i latindelen introduceres til orddannelse med udgangspunkt i latinske og græske præfikser.

- "græsk i latin og latin i moderne fremmedsprog, herunder latins bidrag til de moderne videnskabsprog og til låne- og fremmedord i almindelighed" [LP, stk. 2.2]

Eleverne skal i latindelen opnå en bevidsthed om, hvordan først og fremmest latin, men også græsk, har bidraget til begreber og ord på de moderne sprog, herunder videnskabsprog. Dette kan gøres på flere måder. Man kan i undervisningen læse nogle af Niels Steensens tekster, der er så korte og lette, at de kan læses i bearbejdet form. Det kunne være den tekst, hvor han på en få linjer beviser, at hjertet er en muskel. Den rummer en række medicinske begreber, der stadig er pensum til på medicinstudiet. Andre muligheder er teologiske eller kirkehistoriske tekster med begreber, der stadig står centralt i den europæiske værdidebat, fx en diskussion af, hvad virtus betyder til forskellige tider. Man kan i undervisningen tale med eleverne om, hvordan en kristen kontekst giver før-kristne begreber et anderledes indhold.

I samarbejde med engelsk og de romanske sprog kan der arbejdes med, hvordan latinske ord indgår i de moderne sprog både som helt almindelige ord og som fremmedord.

Det vil være naturligt som en del af undervisningen at lære eleverne det græske alfabet. Nogle af bogstaverne vil de kende fra fx matematik og naturvidenskab, og det kan være et afsæt for at tale med eleverne om, hvordan græsk i sig selv og gennem latin har bidraget til moderne videnskab og moderne videnskabsprog.

- "sammenhæng mellem sprog og kultur, herunder domæner, bevidsthedshistorie og kultur-betinget betydningsindhold" [LP, stk. 2.2]

Eleverne skal gennem arbejdet med de latinske tekster og gennem arbejdet med kulturtypiske ord gøres bevidste om, at ord betyder noget bestemt efter den kulturhistoriske kontekst, de optræder i, og at de semantiske felter ikke altid er overlappende. Således betyder fx *villa* og *familia* noget andet på latin, end eleverne forventer. Det kan være en god ide at læse tekster, der behandler forskellige domæner, fx

det politiske univers (*senatus, populus, consul, imperium, res publica*), den frie *civis* uden arbejde eller profession (*otium - negotium*) over for slaven der må finde sig i *labor*. Andre domæner kunne være teatret, familien, huset, byen, skolen, videnskaber eller menneskelige følelser. I arbejdet med de latinske tekster vil eleverne opleve, at sproglig flertydighed og betydningsnuancer i tilsyneladende genkendelige ord giver en dybde, som er en væsentlig gevinst ved læsningen af tekster fra anderledes og dog lignende kulturer.

- "oversættelse og oversættelsesproblematik" [LP, stk. 2.2]

Eleverne skal i latindelen løbende arbejde med oversættelse til og fra latin. I oversættelsesprocessen vil eleverne blive bevidste om forskellen på sprog, der bruger kasus, og sprog, der bruger position til at markere ledfunktion. Det vil være naturligt i arbejdet med oversættelse fra latin til dansk at tale med eleverne om forskellige oversættelsesstrategier og deres fordele og ulemper.

Eleverne skal i arbejdet med oversættelse til og fra latin gøres bevidste om, at enhver oversættelse er en fortolkning. Det vil være naturligt at tale om dette løbende i den daglige undervisning. Det kan desuden tydeliggøres ved fx at læse lette, tilpassede originaltekster, fx korte digte, og lade eleverne sammenligne deres tekstmære oversættelse med friere, litterære oversættelser. Dette kan danne udgangspunkt for en diskussion af, hvad det vil sige at oversætte korrekt.

2.3 Omfang

"Det forventede omfang af fagligt stof er normalt svarende til 50-75 sider." [LP, stk. 2.3]

Undervisningen i almen sprogforståelse bygger på en bred vifte af faglige materialer, fx lærebøger, trykte såvel som digitale tekster, lydfiler, filmklip, grammatik og arbejdsark.

Alle typer af materialer indgår som en del af omfanget, der opgøres efter et rimelighedsskøn i forbindelse med arbejdet med de enkelte materialer. Det vil næppe være svært at nå det forventede omfang i dette forløb på i alt 45 timer. Det er således vigtigt at foretage en prioritering og et valg af eksemplari-ske tekster i både den almene del og latindelen.

Omfanget af fagligt stof anføres i beskrivelsen af den gennemførte undervisning (undervisningsbeskrivelsen), der færdigredigeres ved afslutningen af undervisningen i forløbet. Omfanget angives normalt med en sådan detaljeringsgrad, så det af undervisningsbeskrivelsen fremgår, hvorledes det faglige stof har været vægtet i undervisningsforløbet. Det kan ske ved at angive skønsmæssigt sidetal eller procentvis fordeling af stoffet.

3 Tilrettelæggelse

Timerammen for almen sprogforståelse er samlet mindst 45 timer, hvoraf latin skal udgøre mindst 20 timer. Den enkelte skole har frihed til at strukturere og tilrettelægge forløbet, så længe det sker i overensstemmelse med den overordnede timeramme og læreplanens bestemmelser.

3.1 Didaktiske principper

“Undervisningen i almen sprogforståelse tager udgangspunkt i et fagligt niveau svarende til elevernes sproglige og grammatiske viden fra grundskolen.” [LP, stk. 3.1]

Det er vigtigt at anerkende elevernes forskellige forudsætninger og kompetenceniveau fra grundskolen, så deres lyst og motivation til sprog støttes og bevares.

“Undervisningen tilrettelægges i et samarbejde mellem latin, de moderne fremmedsprog og dansk. I både tilrettelæggelse og gennemførelse skal det sikres, at hele forløbet i almen sprogforståelse er sammenhængende.” [LP, stk. 3.1]

Det fremgår af læreplanen, at lærere i såvel dansk, latin som moderne fremmedsprog skal deltage i planlægningen af hele forløbet. Da almen sprogforståelse er et fagligt samspil mellem sprogfag, varetages undervisningen i den almene del af lærere med undervisningskompetence i dansk, engelsk eller 2./3. fremmedsprog. Undervisningen i latindelen varetages af lærere med undervisningskompetence i latin. For at have undervisningskompetence skal man have faglig og pædagogisk kompetence og desuden opfylde de faglige mindstekrav.¹

Det anbefales, at der ligger en plan for hele forløbet ved dets begyndelse, og at det af skemaet fremgår, at der er tale om lektioner i almen sprogforståelse og ikke i fx dansk eller engelsk. På den måde vil hverken elever eller lærere kunne komme i tvivl om dagsordenen.

Det anbefales endvidere, at alle skolens lærere i latin-, dansk- og moderne fremmedsprog over en kort årrække inddrages i undervisningen i almen sprogforståelse og, at der hvert år afholdes både et introducerende og senere et evaluerende møde om almen sprogforståelse for samtlige latin-, dansk- og fremmedsproglærere.

¹ Se Pædagogikumbekendtgørelsen, § 4 på [retsinformation \(retsinformation.dk\)](http://retsinformation.dk) samt [Retningslinjer for universitetsuddannelser rettet mod undervisning i de gymnasiale uddannelser \(Faglige mindstekrav\)](#), Bilag 1, stk. 2.2 på [retsinformation \(retsinformation.dk\)](http://retsinformation.dk).

Punkter at overveje i planlægningen af forløb i almen sprogforståelse

- den interne sammenhæng mellem den almene del og latindelen
- den interne sammenhæng mellem enkeltelementerne i den almene del
- sammenhængen mellem almen sprogforståelse, dansk og sprogfagene i grundforløbet
- sammenhængen mellem dansk og sprogfagene i forløbet efter grundforløbet

”I og efter grundforløbet tages temaerne fra almen sprogforståelse løbende op i undervisningen i dansk og i fremmedsprog, som alle er lige forpligtede på, at undervisningen i almen sprogforståelse integreres i den øvrige sprogundervisning, også efter grundforløbets afslutning.” [LP, stk. 3.1]

Undervisningen i almen sprogforståelse kan ikke stå alene, men har som forudsætning, at temaerne følges op af dansk og fremmedsprogene både i og efter grundforløbet. Derfor er det væsentligt, at der finder en koordinering af forløbets tilrettelæggelse og indhold sted, således at de sproglærere, der ikke varetager undervisningen i et konkret forløb, ved, hvad der undervises i og hvornår, så de i sprogundervisningen kan følge op på temaerne fra almen sprogforståelse.

Det er væsentligt i tilrettelæggelsen af forløbet at afklare, i hvilket omfang faglige behov og fagdidaktiske traditioner i de tre involverede delområder (dansk, latin og moderne fremmedsprog), indebærer forskelle i synet på, hvordan man underviser i grammatik, og hvad det skal gøre godt for i relation til fagets øvrige stof- og læringsmål: Mens dansk som modersmål har brug for at gøre implicit viden eksplicit, har de moderne fremmedsprog brug for at automatisere eksplicit viden. Derfor er det i tilrettelæggelsen vigtigt at være opmærksom på, at begrundelserne for at arbejde med sproglig viden og bevidsthed kan være forskellige, og at diskutere, hvordan dette skal afspejle sig i tilrettelæggelsen af de enkelte dele af forløbet, så alle parter bliver tilgodeset og kan bygge videre på forløbet i deres egne fag.

”Undervisningen i de to elementer, sproglig bevidsthed og sproglig analysefærdighed, integreres og vægtes ligeligt, så det ene element af forløbet ikke isoleres fra det andet. Tilrettelæggelsen skal sikre et samspil mellem teoretiske betragtninger og konkrete eksempler på de involverede sprog, herunder grammatiske strukturer i kontekst. Der arbejdes i undervisningen med det udvidede tekstbegreb.” [LP, stk. 3.1]

Læreplanen for almen sprogforståelse tager udgangspunkt i et funktionelt sprogsyn. Derfor lægger læreplanen op til, at det sproglige aspekt af undervisningen i høj grad integreres med undervisningen i tekst og kultur, så de sproglige elementer hverken i undervisningstilrettelæggelsen eller i elevernes afkodning kommer til at fremstå som isolerede øer i forhold til det øvrige arbejde i sprogfagene. Brug af autentiske tekster bliver dermed centralt i undervisningen, idet disse tilbyder en reel kontekst, som man på den ene side kan belyse sproglige aspekter ud fra, og som man på den anden side kan kvalificere forståelsen af netop ved også at anlægge et sprogligt fokus. Således fremmer denne tilgang både elevernes sproglige bevidsthed og deres tekstlæsningsevner.

Det funktionelle sprogsyn

Det funktionelle sprogsyn fremhæves eksplicit i den nye læreplan og er blevet retningsanvisende på en række områder under stk. 3.1. Didaktiske principper. Det, der kendetegner et funktionelt sprogsyn, er først og fremmest en opfattelse af sprog som kommunikationsmiddel mellem mennesker og kulturer, hvorfor fokus mere er på anvendelsen af sproget end på sprogets underliggende systemer. Sprog ansues som social handle, og derfor tillægges konteksten stor betydning. Fra et funktionelt perspektiv opfattes sproglige strukturer ikke som noget, der eksisterer uafhængigt af vores brug af dem, men snarere som noget, der kontinuerligt skabes og omskabes netop i vores anvendelse af dem. Man er her altså ikke kun interesseret i sprogets strukturer og former, men lige så meget i funktionen af disse strukturer og former i en given kontekst.

At der i forløbet arbejdes med det udvidede tekstbegreb, betyder, at der arbejdes med alle teksttyper, trykte og multimodale, og det er derfor et krav at inddrage også afspillede tekster i undervisningsmaterialet.

Det udvidede tekstbegreb

I Den Fælles Europæiske Referenceramme for sprog (CEFR) defineres "tekst" således:

"Tekst er enhver sekvens eller sammenhængende tekst (talt og/eller skrevet), der relaterer sig til et specifikt domæne, og som under udførelsen af en opgave giver anledning til en sproglig aktivitet – enten som støtte eller som mål – i form af et produkt eller en proces."

Med udgangspunkt i denne definition skal tekst, altså det udvidede tekstbegreb, i undervisnings-praksis forstås som en kombination af genrer og teksttyper og medier: det skrevne og det digitale, det visuelle og det auditive – adskilt eller i kombination. Tekstbegrebet omfatter således alle fremstillingsformer, skrevne og digitale, i tekst og/eller lyd og/eller billede. Eksempler på skrevne tekster, som er trykte og/eller digitale, er roman, novelle, drama, lyrik, artikel, blogindlæg og essay. Eksempler på tekster, som gør brug af billeder og/eller lyd, er fx podcast, (kort)film, nyhedsklip, dokumentar. Men tekst er også andre (kunstneriske) udtryk, fx symboler, fotos og malerier, altså tekster uden verbalt sprog.

3.1.1 Latins rolle i almen sprogforståelse

"Latins rolle i almen sprogforståelse er at konkretisere, eksemplificere og perspektivere de emner, der arbejdes med i forløbet. Da et vist kendskab til latin er grundlæggende for forståelse af sproghistorie, grammatik, orddannelse mv. i både dansk og en række fremmedsprog, sikres et nært samarbejde mellem undervisningen i latin og i de øvrige discipliner i almen sprogforståelse, og latindelen er en integreret del af hele forløbet. I latindelen indgår læsning af korte, lette, tilrettelagte tekster på latin. Teksterne skal vise konkrete sproglige fænomener, som hører med til en grundlæggende uddannelse i sprog, og deres indhold skal give eleverne en bevidsthed om den sprog-, kultur- og videnskabshistoriske rolle, latin har spillet og spiller." [LP, stk. 3.1.1.]

Latindelen er en integreret del af hele forløbet, og derfor medvirker latin til at dække det faglige indhold, også i den almene del. Det er derfor vigtigt, at latindelen tilrettelægges i nært samarbejde med den almene del.

Læreplanen forudsætter, at eleverne opnår et vist kendskab til latin, og der skal derfor læses korte, lette og tilrettelagte tekster. Med tilrettelagte tekster menes tekster, der enten er adapterede, parafraserede,

konstruerede, eller lette originaltekster, der ved supplerende materiale og oplysninger er tilrettelagt, så de støtter arbejdet med det faglige indhold og de faglige mål.

De latinske tekster skal give eleverne en bevidsthed om centrale sproglige fænomener og skal samtidig vise den vigtige betydning, latin har haft og stadig har både sprogligt, kulturelt og videnskabshistorisk. Det anbefales derfor, at der læses korte, sammenhængende tekster med et reelt indhold, og at der ikke vælges materiale, som introducerer til sproget ved hjælp af løsrevne sætninger uden indbyrdes sammenhæng.

Sammenhæng mellem latindelen og forløbets øvrige dele er et gennemgående krav, som kan tilgodeses på mange ambitionsniveauer. Det er oplagt at skabe en tæt forbindelse mellem grammatikundervisningen og latindelen, hvor analyse af enkle tekster både træner den grammatiske analysefærdighed og skærper elevernes opmærksomhed over for, at det at kunne gennemskue en grammatisk struktur er en forudsætning for at lave en præcis oversættelse. Men man kan også arbejde med sammenhænge med udgangspunkt i andre områder af sprogbeskrivelsen end den rent grammatiske: Latin er det mest rendyrkede kasussprog, eleverne stifter bekendtskab med i gymnasiet, og man kan skærpe deres opmærksomhed på dette og styrke deres teoretiske sprogforståelse ved i induktive opgaver at lade dem beskrive parallelle eksempler på danske og latinske sætninger og formulere, på hvilke måder de to sprog skaber betydning - nemlig ved henholdsvis ordstilling og endelser. I analyser af korte, men indholdstunge latinske tekster, kan man forbinde iagttagelser af grammatik med indhold og kommunikationssituation.

3.2 Arbejdsformer

“Undervisningen tilrettelægges med variation og progression i valget af arbejdsformer, så eleverne udvikler såvel deres sproglige analysefærdighed som deres sproglige bevidsthed, refleksion og kreativitet, og der arbejdes både induktivt og deduktivt.” [LP, stk. 3.2.]

Der trækkes i undervisningen på elevernes almindelige forudsætninger som kompetente sprogbrugere med alt hvad dette indebærer af automatiserede ubevidste kompetencer og tavs viden, og der bygges bevidst oven på elevernes kundskaber fra grundskolen. Tilrettelæggelsen af undervisningen sker med didaktisk variation, hvilket vil sige med bevidsthed om anvendelsen af forskellige og varierede metoder og arbejdsformer tilpasset den enkelte undervisningssituation.

En overordnet skelnen er mellem en deduktiv og induktiv tilgang. Ved at veksle mellem induktiv og deduktiv undervisning vil man kunne forfølge forløbets mål om sproglig bevidsthed: Dels vil eleverne få skærpet deres opmærksomhed på, hvordan sprog, form og funktion spiller sammen i den enkelte genre, dels vil de kunne udvikle deres bevidsthed om, at man kan anvende forskellige typer sproglig beskrivelse på samme tekst og få forskellige resultater ud af det.

“Gennem anvendelse af en bred vifte af arbejdsformer og faglige hjælpemidler præsenteres forskellige sprogsyn og sproglæringsstrategier. Arbejdsformerne skal bringe eleverne i en aktiv læringsrolle og skal fremme deres sproglige iagttagelsesevne og generelle bevidsthed om sprog. Dermed udvikles elevernes evne til at læse og fortolke tekster i kulturel kontekst, og deres evne til at anvende viden om sprog til hensigtsmæssig kommunikation i almene og faglige sammenhænge styrkes.” [LP, stk. 3.2.]

Høj elevaktivitet prioriteres for at tilgodese forskellige læringstilgange og samtidig skabe medansvar for læringen bl.a. gennem mundtlig og skriftlig sprogproduktion og refleksion.

It er integreret i sprogindlæringen og giver eleverne mulighed for interaktion og for at opleve sproget i varierede og aktuelle sammenhænge. Der findes mange faglige hjælpemidler online, fx ordbøger og oversættelsesprogrammer, som eleverne kan hjælpes til at forstå fordele og ulemper ved. It kan således både give input til undervisningen og understøtte output på dansk og fremmedsprog.

“Undervisningen skal gøre eleverne bevidste om, at stærke sproglige kompetencer rummer et bredt studie- og karrierespæktiv.” [LP, stk. 3.2.]

Et væsentligt formål med almen sprogforståelse er at være med til at kvalificere elevernes valg af studieretningsforløb, i særlig grad de sproglige studieretninger. Undervisningen skal bidrage til at give eleverne en forståelse for mulige karriereveje inden for sproglige studier. Derudover skal eleverne opnå forståelse for sprog som tillægskompetence, hvor sproglig korrekthed og præcision udgør vigtige elementer i global og kommunikativ kompetence, og ligeledes forstå, at sprog er en vigtig nøgle til verden. Undervisningen skal derfor gennem valg af arbejdsformer og aktiviteter gøre eleverne opmærksomme på de mange muligheder, stærke sproglige kompetencer giver i elevernes videre studie- og karriereforløb.

I undervisningen tilstræbes en tilpas vekselvirkning mellem det analoge og det digitale. It og digitale medier og værktøjer, herunder kunstig intelligens, benyttes, hvor det skønnes hensigtsmæssigt ift. elevernes læringsproces og digitale dannelse. I anvendelsen af it styrkes elevernes evne til at søge, udvælge og formidle relevant fagligt materiale samt til at forholde sig kritisk til de muligheder og begrænsninger, som digitale værktøjer og produkter frembragt ved hjælp heraf, giver.

4 Evaluering

4.1 Løbende evaluering

“Der foretages løbende evaluering, og der gives anvisninger på, hvordan eleverne kan forbedre sig. Anvisningerne skal desuden træne eleverne i at reflektere over egen faglige udvikling.” [LP, stk. 4.1.]

En eller flere evalueringer foretages, så eleverne får en bevidsthed om deres progression. Evalueringen skal være fremadrettet og formativ, så eleverne får anvisninger på, hvordan de kan forbedre deres sproglige kompetence. Det betyder, at der skal gives forslag til, hvordan den enkelte elev gradvist bliver i stand til at udvikle sine faglige kompetencer og dermed opfylde de faglige mål. Det kan ved begyndelsen af hvert modul være hensigtsmæssigt fx at anvende tænkeskrivning, således at eleven skriftligt udtrykker sin forforståelse, viden samt relevant ordforråd inden for emnet og dermed selv kan evaluere sin progression ved afslutningen af modulet. Det er vigtigt at påpege fremskridt inden for de valgte fokusområder og give positiv kritik der, hvor eleverne klarer de sproglige og indholdsmæssige udfordringer.

4.2 Prøveform

“Der afholdes en intern individuel prøve, der dækker de faglige mål og det faglige indhold. Prøven afvikles i forbindelse med afslutningen af grundforløbet. Den interne prøve omfatter såvel den almene del som latindelen og prøver elevens sproglige bevidsthed og analysefærdighed.” [LP, stk. 4.2.]

Den enkelte skole udarbejder og afvikler den afsluttende, interne prøve. Den interne prøve skal dække de faglige mål og det faglige indhold bredt og skal afspejle indholdet af undervisningen i forløbet. I udarbejdelsen af den interne prøve er det væsentligt at tage hensyn til, at forløbet i almen sprogforståelse har introducerende karakter og befinder sig på et basalt videns-, kundskabs-, færdigheds- og anvendelsesniveau.

Den interne prøve er individuel og kan foregå mundtligt eller skriftligt eller som en kombination. Det anbefales, at den interne prøve er udarbejdet ved forløbets start, og at alle undervisere ved forløbets start er bekendt med prøvens rammer og indhold, så undervisningen kan tilrettelægges i overensstemmelse hermed.

Som i det øvrige forløb i almen sprogforståelse er det vigtigt, at såvel dansk og latin som moderne fremmedsprog medvirker til udarbejdelsen af den interne prøve, ligesom det skal sikres, at alle faglige mål dækkes bredt. I bedømmelsen af prøven vægtes positivt, hvad eksaminanden mestrer.

Nedenfor gives inspiration til forskellige måder, hvorpå den interne prøve kan afvikles. Uanset hvilken prøveform, der vælges, er det vigtigt, at eleven prøves både i den almene del og latindelen, og i sproglig bevidsthed og analysefærdighed.

Mundtlig prøve

Der er mulighed for at afvikle den interne prøve som en mundtlig prøve med eller uden forberedelse.

Eksempel 1: Mundtlig prøve uden forberedelse:

Prøven kan fx vare 20 minutter. Eksaminator og censor har tilsammen faglig kompetence i den almene del og latindelen af forløbet. Eksamensopgaverne fordeles ved lodtrækning. Den enkelte eksamensopgave kan indeholde fx 3-4 spørgsmål, der tager udgangspunkt i forløbets indhold og dækker både den almene del og latindelen. Prøven afvikles som en samtale mellem elev, eksaminator og censor med udgangspunkt i den almene del og latindelen af forløbet. Fx kan eleven blive bedt om at lave en syntaktisk analyse af kortere sætninger på dansk, engelsk og latin, forholde sig til sproglige udsagn i et kortere tekststykke på dansk og oversætte og kommentere indholdet af en mindre passage af en i undervisningen gennemgået latinsk tekst.

Eksempel 2: Mundtlig prøve med forberedelse:

Prøven kan fx vare 20 minutter med 40 minutters forberedelse. Eksaminator og censor har tilsammen faglig kompetence i den almene del og latindelen af forløbet. Eksamensopgaverne fordeles ved lodtrækning. Den enkelte eksamensopgave indeholder tekster fra både almindelen og latindelen af forløbet. Da der arbejdes med det udvidede tekstbegreb, er det muligt at inddrage forskellige typer af tekster i eksamensopgaven. Fx kan eleven blive bedt om at analysere et digt med inddragelse af viden om morfologi, semantik og syntaks, hvorefter eleven skal oversætte en kortere latinsk tekst, foretage en syntaktisk analyse af udvalgte sætninger samt kommentere indholdet. Prøven afvikles som en samtale mellem elev, eksaminator og censor.

Skriftlig prøve

Der er mulighed for at afvikle den interne prøve som en skriftlig prøve. Det er vigtigt, at den skriftlige prøve inddrager både latindelen og den almene del, og at den prøver både elevernes sproglige bevidsthed og sproglige analysefærdighed bredt. Det kan derfor være en god idé, at skolen selv udvikler prøven, så den bedst muligt afspejler den gennemførte undervisning i forløbet.

Kombination af mundtlig og skriftlig prøve:

Der er mulighed for at afvikle den interne prøve som en kombination af en mundtlig og skriftlig prøve. Skolen kan eksempelvis udarbejde en skriftlig prøve, der afprøver elevens analysefærdigheder i kombination med en mundtlig prøve med fokus på elevens sproglige bevidsthed. Tilsvarende kan fx latindelen af forløbet afprøves i en skriftlig prøve, mens den almene del af forløbet afprøves i en mundtlig prøve eller omvendt.

4.3 Bedømmelseskriterier

”Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilken grad elevens præstation opfylder de faglige mål, som de er angivet i pkt. 2.1. Der gives én karakter ud fra en helhedsvurdering.” [LP, stk. 4.3.]

Det anbefales, at skolerne definerer og tydeliggør rammerne for karakterfastsættelsen ved den afsluttende prøve på tværs af hold. Dette kan fx gøres ved at udarbejde en fælles rettenøgle eller et fælles evalueringsskema eller ved at etablere andre former for tydelige kriterier, som alle lærere anvender i karakterfastsættelsen.

4.3.1 Oversigt over karakterskalaen

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	Fremragende	Karakteren 12 gives for den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler.
7	God	Karakteren 7 gives for den gode præstation, der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler.
02	Tilstrækkelig	Karakteren 02 gives for den tilstrækkelige præstation, der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål.

4.3.2 Karakterbeskrivelser for den interne prøve i almen sprogforståelse

Nedenfor præsenteres eksempler på beskrivelser af karaktererne 12, 7 og 02. Disse beskrivelser har alene vejledende karakter. Bedømmelserne af de konkrete præstationer skal ske på baggrund af:

- de faglige mål (læreplanens stk. 2.1)
- bedømmelseskriterierne (læreplanens stk. 4.3)
- et professionelt, fagligt skøn
- en samlet vurdering af præstationen.

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	Fremragende	Eksaminanden viser helt overordnet en sikker sproglig bevidsthed og analysefærdighed med ingen eller få uvæsentlige mangler i både den almene del og latindelen af prøven. Dette er udfoldet yderligere nedenfor: Eksaminanden demonstrerer sikkerhed i bestemmelse af ordklasser og i syntaktisk analyse af enkle helsætninger i teksteksempler fra latin, dansk og et eller flere af de fremmedsprog, eksaminanden har i gymnasiet. Eksaminanden kan ud fra sproglige iagttagelser i konkrete teksteksempler gøre rede for pragmatik og semantik på et sikkert, men basalt niveau. Eksaminanden demonstrerer sikker, basal viden om sproghistorie og sprogs udvikling, herunder belysning af sammenhænge mellem sprog og kultur og af forskelle mellem de sprog, eksaminanden møder i gymnasiet. Eksaminanden demonstrerer sikkerhed i oversættelse fra latin til dansk og viser god bevidsthed om basal oversættelsesproblematik.
7	God	Eksaminanden viser helt overordnet en god sproglig bevidsthed og analysefærdighed i både den almene del og latindelen af prøven, dog med en del mangler. Dette er udfoldet yderligere nedenfor: Eksaminanden demonstrerer en vis sikkerhed, men med en del mangler, i bestemmelse af ordklasser og i syntaktisk analyse af enkle helsætninger i teksteksempler fra latin, dansk og et eller flere af de fremmedsprog, eksaminanden har i gymnasiet. Eksaminanden kan ud fra sproglige iagttagelser i konkrete teksteksempler gøre rede for pragmatik og semantik på et basalt, men rimeligt sikkert niveau. Eksaminanden demonstrerer en vis basal viden med en del mangler om sproghistorie og sprogs udvikling, herunder belysning af sammenhænge mellem sprog og kultur og af forskelle mellem de sprog, eksaminanden møder i gymnasiet. Eksaminanden demonstrerer en vis sikkerhed med en del mangler i oversættelse fra latin til dansk og viser nogen bevidsthed om basal oversættelsesproblematik.

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
02	Tilstrækkelig	<p>Eksaminanden viser helt overordnet en tilstrækkelig, men usikker sproglig bevidsthed og analysefærdighed i både den almene del og latindelen af prøven med væsentlige mangler. Dette er udfoldet yderligere nedenfor:</p> <p>Eksaminanden kan i tilstrækkelig grad bestemme ordklasser og udføre syntaktisk analyse af enkle sætninger i teksteksempler fra latin, dansk og et eller flere af de fremmedsprog, eksaminanden har i gymnasiet.</p> <p>Eksaminanden kan ud fra sproglige iagttagelser i konkrete teksteksempler gøre rede for pragmatik og semantik på et basalt, men usikkert niveau med væsentlige mangler. Eksaminanden demonstrerer en tilstrækkelig, men mangelfuld basal viden om sproghistorie og sprogs udvikling, herunder belysning af sammenhænge mellem sprog og kultur og af forskelle mellem de sprog, eksaminanden møder i gymnasiet.</p> <p>Eksaminanden demonstrerer en tilstrækkelig, men usikker færdighed i at oversætte fra latin til dansk og viser minimal acceptabel bevidsthed om basal oversættelsesproblematik.</p>

STYRELSEN FOR

**BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET**
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

STYRELSEN FOR